

ДВА ЛИСТИ ДМИТРА ІЛОВАЙСЬКОГО З “АВТОБІОГРАФІЇ” ДМИТРА БАГАЛІЯ

В Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка Національної академії наук України (Відділ рукописних фондів і текстології), проглядаючи фонд Д. І. Багалія, випадково вдалося натрапити на сторінку з його “Автобіографії”, яка готувалася для ювілейного збірника історика, але не ввійшла як до видання 1927, так і перевидань 1999 і 2002 рр.¹ Сторінка містить два листи Д. І. Іловайського до міністра народної освіти І. Д. Делянова з приводу магістерської роботи² Д. І. Багалія та можливості підвищення його на посаді у Харківському університеті. Один із рецензентів цього дослідження І. А. Лінниченко дав вкрай негативну оцінку³, яка мала значний резонанс у науковому середовищі і стала одним із чинників відмови міністерства підвищувати Д. І. Багалія на посаді. Д. І. Іловайський став тим експертом, до якого Міністерство народної освіти звернулося з проханням перевірити його праці і засвідчити профпридатність молодого вченого. Згадані події справили значний вплив на Д. І. Багалія, тому в мемуарах він намагався якомога повніше подати документи, які його реабілітовували: доповідну записку декана факультету В. К. Надлера, відгуки Д. І. Іловайського, К. М. Бестужева-Рюміна, Н. О. Попова, інші матеріали. Тексти відгуків рецензентів магістерської роботи В. Б. Антоновича та В. С. Іконникова, як і цих листів Д. І. Іловайського, в “Автобіографії” не наведено⁴.

ДОКУМЕНТ

1) На письмо Ваше относительно Харьковского профессора Багалей имею честь известить следующее. Хотя магистерская диссертация его не представляет выдающегося ученого труда, но, на сколько мне известно, это собственно его студенческая работа, написанная, если не ошибаюсь, на медаль и потом представленная на сте-

¹ *Багалій Д. І. Автобіографія // Ювілейний збірник на пошану академіка Д. І. Багалія. – К., 1927. – С. 1–146; його ж. Автобіографія. 50 літ на сторожі української культури // його ж. Вибрані праці: У 6 т. – Харків, 1999. – Т. 1: Автобіографія. Ювілейні матеріали. Бібліографія / [Упор., вступ. ст., комент. В. В. Кравченка]. – 600 с.; його ж. Автобіографія. 50 літ на сторожі української культури / [Вступ. ст., прим. та комент. А. П. Ярещенка]. – Харків, 2002. – 192 с.*

² *Багалей Д. История Северной земли до половины XIV ст. [= Сборник сочинений студентов университета св. Владимира. – Вып. IV] – К., 1882. – 324 с.*

³ *Линниченко И. А. Сочинения П. Голубовского и Д. Багалей. Критическая оценка Ивана Линниченко. – СПб., 1883. – 43 с.; його ж. Рец. на: В. Голубовский. История Северной земли до половины XIV ст. Д. Багалей. История Северной земли до половины XIV ст. // Журнал Министерства народного просвещения. – 1883. – Май. – Ч. ССХХVII. – С. 163–203.*

⁴ Детальніше про ці події див.: *Толочко О. П. Дві не зовсім академічні дискусії (І. А. Лінниченко, Д. І. Багалій, М. С. Грушевський) // Український археографічний щорічник. Нова серія. – К., 1993. – Вип. 2. – С. 92–103; Михальченко С. И. Киевская школа в российской историографии (В. Б. Антонович, М. В. Довнар-Запольский и их ученики). – М.; Брянск, 1997. – С. 41–44; Кравченко В. В. Д. І. Багалій в світлі й тіні своєї “Автобіографії” // *Багалій Д. І. Вибрані праці. – Т. 1. – С. 9–56; Стариков Г. М. Листи Дмитра Багалія до Опанаса Бичкова // Український археографічний щорічник. Нова серія. – 2010. – Вип. 15. – С. 434–475.**

пень. Следовательно по ней едва ли можно судить о настоящих ученых достоинствах Б[агаля]. Мне известно несколько его исторических статей и небольших исследований, более или менее дельных. На последнем, т. е. VI археологическом С'езде я имел случай прослушать некоторые его сообщения, которые указывают на его усердные занятия местной историей, т. е. судьбой Левобережной Украины. Что касается собственно его "преподавательских способностей", то я должен сознаться, что пока не имею о них достаточных сведений. Ввиду всего этого я полагал бы, что если Министерство не найдет возможным немедленно возвести г. Багаля в звание экстраординарного профессора, то во всяком случае, чтобы поощрит[ь] этого молодого ученого, следует назначить ему усиленное содержание сравнительно с приват-доцентским, предложив ему приблизительно 3-х летний срок для представления докторской диссертации, после удовлетворительной защиты которой он мог бы получить экстраординатуру.

18 февраля 1885 г.

Через шість днів Іловайський написав ще іншого листа міністру.

На днях я имел честь ответить на Ваш вопрос о моем мнении относительно Харьковского доцента г. Багаля, т. е. ученых достоинств. После того, не далее как вчера, случайно я узнал обстоятельство, которое мне не было известно. А именно: г. Буцинский, б[ывший] приват-доцент[ом], назначен Министерством, как временно исправляющий должность экстраординарного профессора. Долгом считаю к моему предыдущему письму добавить, что сей молодой ученый доселе представил только один труд: диссертацию о Богдане Хмельницком и что Б[агалей] имеет более его прав на кафедру. Последнему не посчастливилось в том отношении, что он нашел себе такого пристрастного и тенденциозного рецензента как Линниченко, который постарался набросить на него много незаслуженной тени. Кроме диссертации г. Б[агаля], мне известно до 10 его ученых работ, большею частью критических и они все более или менее обнаруживают и значительные сведения и дарования. При том он по службе старше г. Буцинского. Поэтому, я полагал бы, что в видах справедливости и безпристрастия, следует г. Б[агаля] утвердить экстраординарным профессором. Раз В[ашему] П[ревосходительству] угодно было обратиться ко мне и спросить моего мнения, я уже счел обязательным для себя взглянуть на вопрос с разных сторон и отнести к нему по возможности добросовестно, чтобы оправдать Ваше доверие.

[25 лютого 1885 р.]

ІЛ НАНУ. – Ф. 37. – Спр. 497. – 1 арк. Машинопис.

Григорій Стариков (Київ)